



Copyright © 2011, Igor Marojević
Copyright © 2011 ovog izdanja, LAGUNA

NAPOMENE

Ovo nije istorijski roman niti roman o istoriji nego o odrastanju jednog dečaka na koje naglo pada senka istorije. On, njegova porodica i njihovi nekadašnji sugrađani nemaju nikakve sličnosti sa autorom, njegovom porodicom i njihovim nekadašnjim sugrađanima.

M. I.

Sadržaj

I ŠKOLA.....	9
1. Raspust.....	11
2. Domaći zadaci.....	21
3. Fizičko vaspitanje.....	31
4. Geografija.....	41
5. Prva pomoć.....	53
6. Biologija.....	65
7. Hemija.....	75
8. Istorija.....	83
9. Nemački jezik.....	95
10. Likovno vaspitanje.....	103
II PRAKSA.....	113
11. Istraga.....	115
12. Odgovori.....	125
13. Knjige.....	133
14. Nova godina.....	143
15. Ostava.....	153
16. Voda.....	161
17. Put.....	173

18. Skice.....	183
19. Žene.....	195
20. Radionica.....	207
<i>O autoru</i>	219

I ŠKOLA

1. RASPUST

Majka me čvrsto uhvatila za ruku. Panično je uzviknula „Zemljotres! Oblači se! Brzo!“ iako se ni sama nije obukla: bila je u spavaćici.

Bio sam bunovan sve dok nisam osetio kako se stan klata kao zub koji je hitro trebalo vaditi. Tada sam se razbudio i pomislio da otrčim do terase i skočim dole. Ako sam to i hteo da uradim, morao sam da mimoiđem majku koja je odlučno svlačila spavaćicu i preko brusthaltera i gaćica oblačila haljinu. Odustao sam.

– Kada ti Anka kaže „brzo“ onda požuri! – rekla je majka i ja sam ustao. O sebi je ponekad govorila u trećem licu.

Nekako sam uspeo da navučem farmerke i majicu gledajući oko sebe. Opazio sam kako mnoge sitne napukline niču uz dugu i debelu krivu liniju koja se otvorila na zidu. Kad su se one smirile, zid je ličio na geografsku mapu na kojoj su ucrtani velika reka i njene pritoke. Polica koja je ranije stajala uz onaj zid prošaran *rekom* bila je srećom niska: beše pala ali nije dobacila do mog kreveta. Vrata terase su se otvorila sama od sebe, ničijom rukom.

Onda se sve smirilo i mogao sam da vidim i druge posledice zemljotresa u mojoj sobici. Krila ormara su se odvojila od šarki i ležala na podu. Još uvek se dižući iz tepiha na koji je tresnuo luster što se bio otkinuo, prašina je mogla da podseti mamu da već neko vreme nije istresala tepih.

Pošto je pokupila nekoliko stvari i strpala ih u torbu, žurno me uhvatila za ruku i izjurili smo na ulicu. Dok su jutarnja svetla još skupljala snagu da postanu dnevna, prišli smo ljudima koje smo videli kako kašlju od oblakâ prašine na velikom parkingu. Zemljotres ga je, u središnjem delu, probio s dve duge, široke brazde. Veliki parking se nalazio između naše zgrade, koja je bila novija i solidno je izdržala potres i jedne manje i starije koju je zemljotres zgužvao i odakle su iznošeni povređeni koji su mi ličili na mrtve.

Odvaljeni komadi s jedne stare kuće slupali su nekoliko automobila, po čijim su krovovima i šoferšajbnama ležale cigle i krupno kamenje. Zidovi druge kuće razdvojili su se, kao da su bili od drveta a ne od cementa.

Bila je nedelja, 15. aprila 1979. Bokokotorski zaliv i okolinu je pogodio zemljotres koji je u samom Perastu oštetiio mnoge stare kuće, školu i poneku novogradnju. Uništio je mnogo više starih kuća: novijih zgrada u gradiću jedva da je i bilo. Iako je trebalo da popravim nekoliko ocena kako bih bio odličan u osmom razredu, obradovao sam se što se sutradan školska zvona neće oglasiti.

Ćutke sam slušao šta govore oni koji su prestali da kašlju. Ispalo je da čekamo da izvan centra grada bude napravljen kamp, da bismo imali kuda. Jedan čovek je rekao da je zemljotres ubio njegovog suseda. Drugi se požalio da je ostao bez ičega, a neki komšija – da ga je zemljotres prekinuo u brijanju.

Mama je među ljudima kojih je na parking u bivalo sve više prepoznala roditelje nekih svojih đaka. Zamolila je čoveka

s ostacima pene za brijanje na licu da me pričuva i s troje roditelja se vratila u naš stan. Posle desetak minuta pojavili su se noseći dve torbe sa našom garderobom i obućom, maminim knjigama i priborom za higijenu. Onda su te stvari stavili u prtljažnik maminog sitroena, koji je čudom ostao netaknut.

Kada je javljeno da je izvan grada sklepan kamp, skoro svi stanovnici Perasta prebačeni su tamo. Mama i ja smo sitroenom pratili kombi Crvenog krsta koji je prevezio prvu turu meštana. Trebalo je da u prihvatilištu sačekamo da se oštećene kuće i zgrade poprave a umesto srušenih sagrađe nove.

Čim smo se uselili u kamp a talas oduševljenja što smo izbegli iz ugroženih domova prošao, javila se gomila pitanja: *Šta ako neki novi zemljotres sruši i kamp? Šta ako s mora navale veliki talasi i sve nas potope?* Na ta panična pitanja sugrađana odgovorni su rekli da će se zemlja i more sada valjda malo primiriti. *A ako nam neko obije kuće i stanove? Šta ako, kad se vratimo, zemljotres opet napadne grad?* Odgovor je bio da milicija hapsi sve lopove i da će nove i popravljene građevine biti osigurane protiv zemljotresa čak do deset stepeni Merkalijeve skale. Toliko čak ni ovde neće da udari. *Koliko dugo ćemo živeti u kamp-prikolicama?* To pitanje je postavila moja mama. Niko joj nije odgovorio: veći deo sugrađana se u prihvatilištu uselio u najobičnije šatore, dok smo ona i ja stanovali u jednoj kamp-prikolici. A i: u prihvatilištu su deca samo igrala fudbal a oni stariji koji nisu pomagali Civilnoj zaštiti u pravljenju baraka često su se napijali. Mada su i mnogi od onih koji su pomagali Civilnoj zaštiti umeli da se oleše. Piće, hrana, duvan, lekovi, fudbalske lopte... – sve to je bilo besplatno.

U kampu smo proveli samo tri-četiri dana, ili možda čitavu sedmicu. Čim je čula da su Civilna zaštita i vojska

raskrčile puteve prema Hercegovini, mama je uz pomoć odgovornih iz prihvatilišta prebacila još stvari iz stana u kola i krenuli smo na put. Mene nije ni pitala da li bih voleo da odemo iz Perasta. Takva je bila: odluku je uvek izgovarala uz mek osmeh, ali se pre toga retko savetovala s bilo kim. Kao dečaku kupovala mi je garderobu koja bi se njoj sviđala da je vidi na meni, iako sam joj jednom rekao da bih umesto cipela, kačketa, štofanih pantalona i bluze sa rolkragom više voleo patike, farmerke i običnu majicu. Ipak sam, dok smo se vozili, kad mi je rekla kuda je rešila da idemo, izgovorio: „Ruka ruci“. Te reči sam bio čuo od nje, i od drugih ljudi kad se nešto dogovore, a i kad hoće da poruče da im se nešto sviđa ili je tačno. Možda sam ja samo tako shvatio. Uglavnom, radovao sam se što bežimo iz mesta gde zemlja drsko preti našim životima.

Kada smo krenuli sitroenom, oko drumova napuklih kičmi bilo je mnogo saobraćajne i vojne milicije. A drumovi u Hercegovini bili su pusti. Grumenje zemlje i kamenje i dalje su ispadali iz železnih mreža i prštali po putu ili po ranije odronjenim stenama i gomilicama koje Civilna zaštita i vojska nisu stigle da uklone. Mama je po takvom terenu često usporavala. Ponekad je i naglo kočila. Iako nisu bili oštećeni zemljotresom, sitroenu nisu prijali ni putevi kroz Srbiju, često obične džade.

Naš beg od vrlo ćudljivog tla do Vojvodine gde zemlja nije bila toliko trusna trajao je dva dana. Ili tri. Možda je trajao i duže, i prespavali smo nekoliko noći u raznim motelima. Putovali smo kod mamine najstarije sestre, u Vrbas – grad u kojem je mama dugo živela a ja se rodio.

Moju tetku svi su zvali Bonja, a ime joj je bilo Bojana. I od mene je tražila da je zovem po nadimku. To mi nije bio problem – ruka ruci.

Najstarija tetka je još uvek živela u kući u koju se sa svojim roditeljima i mlađom braćom i sestrama posle rata preselila iz Crkvice, sela blizu granice Crne Gore sa Hercegovinom. Bila je najstarija od sve dece, zatim su se rodili Vidak i Stevan, onda moja mati Anka, pa Draginja, koja je živela u inostranstvu. Pet-šest godina posle doseljenja u Vrbas, rodilo se i najmlađe dete: Boško.

Mama i ja smo i ranije s Bonjom živeli pod istim krovom. Bilo je to od 1970, kad sam imao šest-sedam godina i kad su mi se roditelji razveli. Mama se sa mnom iz dvosobnog stana kod Uljare koji je pokojni otac dobio od države vratila u porodičnu kuću kod Bonje, babe Dušanke i dede Šćepana. Deda je umro 1974. a baba godinu dana kasnije. Već u februaru 1976, umalo da i ja pođem za dedom i babom: napolju je bilo skoro trideset ispod nule i pluća su mi se zagnojila. Kad bih se oznojio, osećao sam pritisak u sinusima. Onda sam u glavi video mutne oblike, nejasne slike koje su mi dolazile same od sebe. Pluća su mi bila ponovo zdrava s proleća 1976. Dva-tri meseca posle toga, mama je našla posao u Boki jer je želela da dolečim pluća na moru. Zaposlila se kao profesorka engleskog jezika u kotorskoj gimnaziji. U Novom Vrbasu je bila samo nastavnica nemačkog jezika. Odatle smo se preselili u jednoiposoban stan u Perastu koji je moja majka odmah dobila od države.

Uprkos slabim putevima i umoru jednog neiskusnog vozača, najviše pet dana posle zemljotresa stigli smo u Novi Vrbas. Kada je videla Bonju kako u crnini radosno otvara kapiju kuće, mama je zakočila. Ostavila je sitroen da bruji u mestu i izašla napolje. Uz umoran ali svečan osmeh, utisnula je tri poljupca u sestrino lice. Imala je snage da i posle Bonjinih obraza poljubi široku i visoku zelenu kapiju. Ja sam se za to vreme grlio s tetkom.

Učinilo mi se da je Bonja ostarela: još više je osedela otkad sam je poslednji put video. Opet, tetka je i dalje imala jednako uspravan stas i malo bora za svojih pedeset pet-šest godina. Bila je viša od svoje petnaestak godina mlađe sestre, koja je imala sasvim crnu kosu, sitnije crte lica i čvršće telo od nje: Bonja i Anka uopšte nisu ličile.

Mama se vratila u automobil i parkirala u dvorištu kuće obloženom ciglama. Iza njega bio je prostor sa svinjcem: prostor koji su zvali ekonomsko dvorište.

Sama kuća je za moje pojmove bila velika. Imala je četiri sobe, ostavu, dva kupatila, kuhinju i dugačko i veoma prostrano, zastakljeno predsoblje iz kojeg se ulazilo u sve prostorije. Ni sa našim dolaskom sve one nisu bile popunjene, a plafoni su bili toliko visoki da su se mogli horizontalno podeliti tako da se od svake odaje dobiju dve. A s obzirom na broj ukućana, dom mi je izgledao kao za jedan broj veći.

Dok mama i ja nismo stigli, u kući su stanovali samo Bonja, moj brat od ujaka Veselin i njegova žena Olivera. Veselinov otac, moj ujak, Vidak, služio je kao podoficir u Karlovcu. Sin mu je ostao da živi u Novom Vrbasu jer je u gradu upoznao Oliveru, oženio se njome i zaposlio se. Kad bi ih čovek video, mogao je da razume zašto su zajedno: oboje su imali svetlu kosu i oči i bled ten – manje su ličili na muža i ženu nego na brata i sestru. Možda zato i nisu imali dece.

Stanujući kod Bonje, Veselin se toliko odomaćio da je od zabačene sobe napravio poseban stan a od dela ostave mali ve-ce. Čak je probio debeli zid kuće da ugradi vrata koja su izlazila na stražnje dvorište gde su bili mali svinjac i zazidan bunar. Tamo je parkirao i svoj fijat 1300. Imao je nezgodnu narav, voleo je da popije a pričalo se da je čak počeo da tuče Olju.

Kuća je i dalje izgledala kao da vapi za gostima a niko nije mogao biti toliko dobrodošao kao mama i ja. Mesta je za sve i dalje bilo dovoljno.

Kada su bili tu, Olivera i Veselin se nisu mnogo micali iz svog skućenog dela kuće. Bonja je spavala, gledala televiziju i slušala radio u dnevnom boravku, a u kuhinji je kuvala. Mama je spavala i davala mi časove nemačkog, kasnije i spremala program za školsku godinu u velikoj spavaćoj sobi. I ja sam u njoj živeo prvih dana po povratku u Novi Vrbas. Spavao sam na malom krevetu naslonjenom uz zid preko puta velikog kreveta na kojem je spavala moja majka. Sačekao sam da se naviknem na kuću i njene neobične mirise: na mešavinu nekog jakog nepoznatog mirisa i mirisa domaćeg sapuna, neslane vode, dvorišnih cigala i udaljenog svinjca. Tek onda sam tražio da se osamim: pošto smo majka i ja i u Perastu spavali u različitim odajama, nisam hteo da u Novom Vrbasu bude drugačije.

Majka me uhvatila za ruku i rekla da želi da ostanem s njom u sobi. Pitao sam je zašto, kad već u kući ima toliko prostora. Mama je odgovorila da joj je lepo kad god se podseti svog detinjstva u sreći i siromaštvu. Tada je njihov sedmoro, a kada se rodio Boško, osmoro, konačilo u velikoj spavaćoj sobi. Ako je bude delila sa mnom, lakše će moći da se priseća detinjstva. Pitao sam je zašto onda ne deli sobu sa Bonjom. Rekla je da njena sestra želi da spava u dnevnom boravku, a da je ona, Anka, odrastala u velikoj spavaćoj sobi.

Skoro svake noći tog davnog doba punog topline i siromašne sreće, mamina porodica se u toj prostoriji smeštala na tri ležaja. Baka i deka bi poneke večeri prešli u nezagregani dnevni boravak da se malo osame. Tad su se pravdali deci da hoće da im budu brana od miševa koji su vršljali

kuhinjom što se graničila sa dnevnom sobom. Ukućani su katkad u slamarice stavljali orahove grančice i lišće da potamane buve u ležajima. Mama mi je objasnila i da su na orahove grančice i lišće alergični ti gadovi.

Pitao sam majku čemu ostale sobe ako je njih sedmorosmoro spavalo u jednoj. Ona je izustila da je dnevni boravak još otkako su se oni doselili redovno služio za ručavanje i ugošćavanje. Jedna od preostalih prostorija bila je skladište cepanica i starog nameštaja – ostava. To je uz podrum i tavan bila jedina prostorija u kući koju pre toga nisam video. Ostava je bila zaključana otkako smo došli iz Perasta, a koliko sam mogao da se setim, i ranije.

– A pre svega toga ta odaja je bila *narodni magacin* – naglasila je mama i nisam je razumeo. – U to vreme smo koristili samo dnevni boravak i u njemu trpezariju, zatim kuhinju, veliku spavaću sobu i kupatilo – dodala je. – Ostale prostorije dugo nisu služile praktično ničemu.

Tražio sam od mame da pređem u sobu njenog najmlađeg brata, mog ujaka Boška. Rekao sam joj da je spavaća soba u kojoj smo trenutno bili tako velika da uvek mora biti bar malo prašnjava.

– To ne može prijati mojim plućima – dodao sam i majka se ugrizla za usnu.

Kašljucnuo sam, uzeo neke svoje stvari i pogledao mamu kao da se selim u drugi grad, ili bar u Stari Vrbas, a ne u prostoriju koja je od velike spavaće sobe bila odvojena jedino zidom. Nisam mogao da izdržim mamin pogled i skrenuo sam oči sa njenog lica: u uglu prostorije ugledao sam kamin. Pitao sam je otkuda kamin u kući. Pomislio sam da takve stvari ima samo dobrostojeći svet.

Mama mi nije odgovorila. Bila je setna što se vratila u kuću u kojoj je živela od svoje pete godine do studija. Na to

ju je stari kamin samo još više podsećao. A posle studija engleskog i nemačkog, braka i razvoda, kraj njega je provela još nekoliko godina.

Za razliku od drugih članova porodice koji su se skućili, mamin najmlađi brat Boško je godinama živeo u Beogradu kao podstanar ili kod žena s kojima se zabavljao. Imao je i posao: bio je radnik obezbeđenja u nekom beogradskom noćnom klubu. Po rečima moje majke, Boškov izgled bio je profesionalna deformacija: imao je široka ramena, mesnate ruke i jake noge a trbuh kao da mu je bio odsečen. Uz snagatorski izgled se bolje uklapalo kad bi zalizao crnu kovrdžavu kosu nego kad bi je nosio onakvu kakvu mu je dala priroda.

Da noću ne bi uznemiravao ukućane kad bi se kasno vraćao, Boško je u svojoj sobici bio izbio vrata koja izlaze skoro direktno na korzo, pa je u tu sobu moglo da se uđe i iz velikog predsoblja, ali i direktno izvana. Kuća je tako izlazila na dve ulice u centru Novog Vrbasa: Ulicu Gustava Krkleca, koju su svi zvali Ulicom pošte, i Ulicu Maršala Tita, zvanu Ulica korzoa.

U Boškovojoj sobi su bili krevet, uski ormar za odeću, dve stolice, kredenac i zavese što su prekrivale stakleni zid koji se mogao otvarati. Tu prostoriju su mama i Bobja zvale „momačka soba“. Naziv mi se svideo jer je značio da je momak svako ko živi u njoj, pa tako i ja, tada petnaestogodišnjak. Ali naziv sobe mi je i smetao jer me podsećao na momačke avanture mog ujaka. Kad sam se uselio, ispod kredenca sam našao jednu fotografiju. Na njoj Boško u beloj košulji grli dve nasmejane devojke. Nisu baš mnogo lepe ali ih je čak dve i gledaju mog ujaka kao da bi odmah s njim vodile ljubav. To me je uzbuđilo.

Tada sam često onanisao, na šta me umalo naterala i fotografija. To mi je zasmetalo. Ovamo sam se uzбудio a onamo je na slici bio čovek meni blizak po krvi: uzbuđenje mi je naglo splasnulo.

2. DOMAĆI ZADACI

Mama je skoro sve vreme govorila o zemljotresu. Pričala je razne stvari: zemljotres ono, zemljotres ovo. Nekad je o njemu govorila sa strahopoštovanjem a nekad sa prezirom. Na kraju je sve sabrala i jednostavno zaključila da je u pitanju dovoljno ozbiljna stvar od koje bi trebalo da se na duže odmaknem.

– Bićeš bezbedniji ako nastaviš školovanje u Novom Vrbasu koji jeste hladan al' nije trusan – tako je izračunala.

Da je bio živ, tata bi se sigurno usprotivio. Iako posle razvoda nije živeo s nama, bio je sve do smrti i te kako prisutan u porodici. Njegova je i bila ideja da se mama i ja preselimo u Boku kad sam 1976. dobio upalu pluća sa apscesom. Bila je to jedna od retkih prilika kada je mama poslušala mog oca, Mijata. Potrebu za našom selidbom umeo je da potkrepi: osim što ju je pravdao potrebama mog zdravlja, on je uvek imao primedbe na Bonjinu kuću. Nije voleo da dolazi u nju i pravio je grimase kad bi je neko pomenuo. Takođe je pričao da je uvek bolje živeti među svojimima u nekom od gradova Boke koji je pun doseljenika iz stare Hercegovine nego među mešavinom koju su nudili Stari i Novi Vrbas. I

moj otac je, kao i majka, poreklom bio iz šire okoline Nikšića, koju su mnogi moji srodnici nazivali starom Hercegovinom, kao i ceo taj potez do Pljevalja. Da je mogao da nađe posao u Boki, moj otac bi i sam rado živeo među svojim zemljacima u Perastu. Pa i Perast i obližnji Risan i Herceg-Novi je, uostalom, bio nazivao starom Hercegovinom, mada ređe. A u Novom i Starom Vrbasu nije samo živeo narod iz stare i nove Hercegovine, nego i Bačvani, Crnogorci, Ličani, Krajišnici, Bosanci, Bokelji, Mađari, Rusini, Slovaci, Albanci, Vlasi, Nemci...

Setio sam se i kako me otac nekoliko puta istukao u detinjstvu. To mu nisam oprostio ni mrtvom, pa sam mnoge stvari radio suprotno njemu. Čak sam se trudio da se povijem, da po stasu ne podsećam na svog uspravnog oca, sa kojim sam delio crnu kosu, crne oči i bled ten.

Radovao sam se što neću živeti tamo gde je želeo pokojni Mijat: što je mama zaključila da je važnije da se zaštitim od novog zemljotresa nego od nove plućne bolesti, i da je zato bolje da budem u Vrbasu nego u Perastu. Pa, rupa od gnojenja pluća mi se u međuvremenu sama od sebe zatvorila kao da je nikada nije ni bilo. Inače su zbog zemljotresa i novonastale situacije deci u Perastu (a verovatno i u drugim zemljotresom pogođenim gradovima) zaključivane mnogo više ocene. Tako su i meni popravili nekoliko trojki i četvorki, pa sam osmi razred završio sa odličnim uspehom.

Kao da je bila profesorka u Novom Vrbasu a ne u Perastu, majka me u Novom Vrbasu upisala u prvi razred gimnazije i davala mi časove nemačkog. Ovde nije trebalo da imam samo engleski kao u Perastu, nego još jedan strani jezik. Koji – to se podrazumevalo: mama je bila nastavnica nemačkog. Čim je odlučila da me upiše u Novom Vrbasu,

ona mi je svoja znanja iz nemačkog prenosila svakog jutra i svake noći, od juna do kraja avgusta.

Nije mi prijalo da učim jezik toliko drugačiji od meni poznatih jezika. Iako je mama tvrdila suprotno, činilo mi se da se nemački mnogo razlikuje od engleskog. Baš kad bih pomislio da sam nešto naučio, počinjao sam da brkam reči sličnog zvučanja. Nemačko *wer* mi je previše ličilo na englesko *where* i nemačko *Wir* i *wie*, ali su značenja tih reči bila znatno drugačija. Tako sam pravio ogromne greške: *ko* je očas posla postajalo *gde*, a *mi* – *kako*, što pogotovo nije imalo veze sa mozgom. A kad sam smanjio broj osnovnih grešaka, ređale su se manje: brkao sam glagole *können* i *kennen* i imenicu drugom imenicom sličnog zvučanja. *Apfel* i *Apfel*, *Haus* i *Haupt*, i još mnoge stvari u tom stilu. Često sam nenamerno pravio čudne rečenice: *Ja umem nastavnicu, Ja jedem poziv, Mi farbamo glavu*. Brkao sam i reči što su se raspadale na koren i nastavak s rečima što su im zvučale slično a nisu se raspadale. Da ne pominjem koliko me zbunjivalo što se u nemačkom neke reči prave tako što se jedna niže na drugu, čak i na treću... A čak četiri slovna znaka za samo jedan glas? *Tsch* – *č*? Prosto neverovatno. Pa su me spopadali gnev ili prezir – zavisi kako sam večerao. Ako mi je večera bila osrednja, u noćni čas nemačkog ulazio sam s gnevom. Ako sam bio mnogo nezadovoljan večerom, nemački jezik sam, čak, mrzeo. Inače nikada nismo večerali u isto vreme.

Dok mi je mama držala čas nemačkog, Bonja se trudila da nas ne prekida. Bila je uviđavna prema svojoj sestri Anki, koju je cenila kao imućniju a mlađu ženu i samohranu majku. I kao obrazovanu osobu: od svih prisutnih su jedino moja mama i njen brat od strica, zvani Nikšićanin, mogli da kažu naziv bolesti od kojih su njihovi zemljaci, braća

Pešikan, nedavno poumirali jedan za drugim. „Respiratorna insuficijencija“, s lakoćom su izgovarali samo moja majka i rođak.

Bonja je od svih rođaka i gostiju najviše poštovala baš njih dvoje. Oboje su i izgledali dostojni respekta: profesorica Anka uvek u suknji i dobro opeglanoj skupoj košulji, lepuškasta i diskretno našminkana crnka. Lekar Nikšićanin stalno je bio u odelu i s kravatom, osim kad je bio kod kuće – goste je dočekivao u pantalonama, košulji, kravati i papučama, što je sve zajedno bio znak ozbiljnosti. Kao što su to bila i njegova dva zlatna prstena na desnoj ruci, pozlaćen okvir naočara koje je nerado skidao, proseda i uvek začeljana ravna smeđa kosa iznad gustih crnih veđa, širok nos i tanke usne.

Nešto manje od moje mame i Nikšićanina, Bonja je cenila službenicu pošte, Čanu Đukić i radnicu katastra, Zaru Ojdanić. Čanine reči su za sparnih letnjih dana izmamljivale najviše Bonjinog klimanja glavom. „Nema ništa divnije nego ugasiti žed“, govorila je službenica pošte; „Nema ništa grđe nego kad čovek ožedni“ – i slične stvari. Kad smo Čanu posluživali vodom, tetka nije škrtarila. „Pusti da oteče“ – uvek bi mi dobacila.

Ostale goste Bonja je tretirala kao sebi ravne ili malo ispod sebe. S visine je gledala samo mog brata od ujaka, Sergeja, sina mog ujaka Stevana. Sergej je išao u završni razred srednje škole, mada se po tome što je bio štrkljast i nejak, koliko god visok, ne bi reklo da je punoletan. Ni po tome što je uvek pričao o fudbalu, s kim god da je sedeo. Zato ga Bonja i nije cenila.

Mene je valjda poštovala najmanje od svih. Inače me kad smo imali goste ne bi uvek, sem kad mi je mama držala čas nemačkog jezika, zvala da dođem u dnevni boravak

i uslužim goste vodom. Bila je ipak toliko velikodušna da nisam morao da uparim čaše: puštala me da iz vitrine uzmem i čašu za vino, i neku najobičniju, pa i one na kojima je pisalo *eurokrem*. Onda sam išao u kuhinju, sipao vodu i vraćao se u dnevni boravak da nudim žedne goste. Oni su se prihvatili, pili i mljackali.

Dolazilo je mnogo sveta: jednom prilikom sam izbrojao osam gostiju od kojih se nijedan nije najavio. Većina njih je pre toga išla da se osveži sladoledom u poslastičarnice koje su držali Albanci iz Makedonije i kojih je centar Novog Vrbasa bio pun. Onda su gosti dolazili kod Bonje da ugase žed i da predahnu, posede, i uz duvan i kafu koju im je kuvala moja tetka, razmene koju reč. Rođaci koji su navraćali u Novi i Stari Vrbas busom iz nekog drugog grada, navraćali su do nje jer je živela blizu Autobuske stanice. A baš dosta sveta, uglavnom rodbine, navraćalo je i nakon obilaska neke od gradskih prodavnica. Moja najstarija tetka je pre penzije radila u jednoj samoposluzi *Vojvodinaprometa* a Veselin je u nekom dućanu iz tog lanca merio i prodavao tekstil. Kad bi videli Vesu ili neku bivšu Bonjinu koleginiću, mnogi rođaci i prijatelji kuće bi se setili da bi mogli da vide i Bonju. Bar su nešto slično na početku posete mnogi govorili.

Pitao sam se zašto se Bonja oseća dužnom prema toliko ljudi pa mora da ih redovno ugošćava.

– Ova kuća je naša koliko i njena – odgovorila mi je majka kad sam i njoj postavio to pitanje. – Kad neko drag i poznat dođe i kaže tvojoj tetki da je ožedneo, ljudski mu je ugasiti žed vodom iz naše kuće. A ti si od nas najmlađi, pa je prirodno da pomogneš Bonji. Do sada si bio Ankina, a sad ćeš malo da budeš Bonjina desna ruka – i široko se osmehnula.